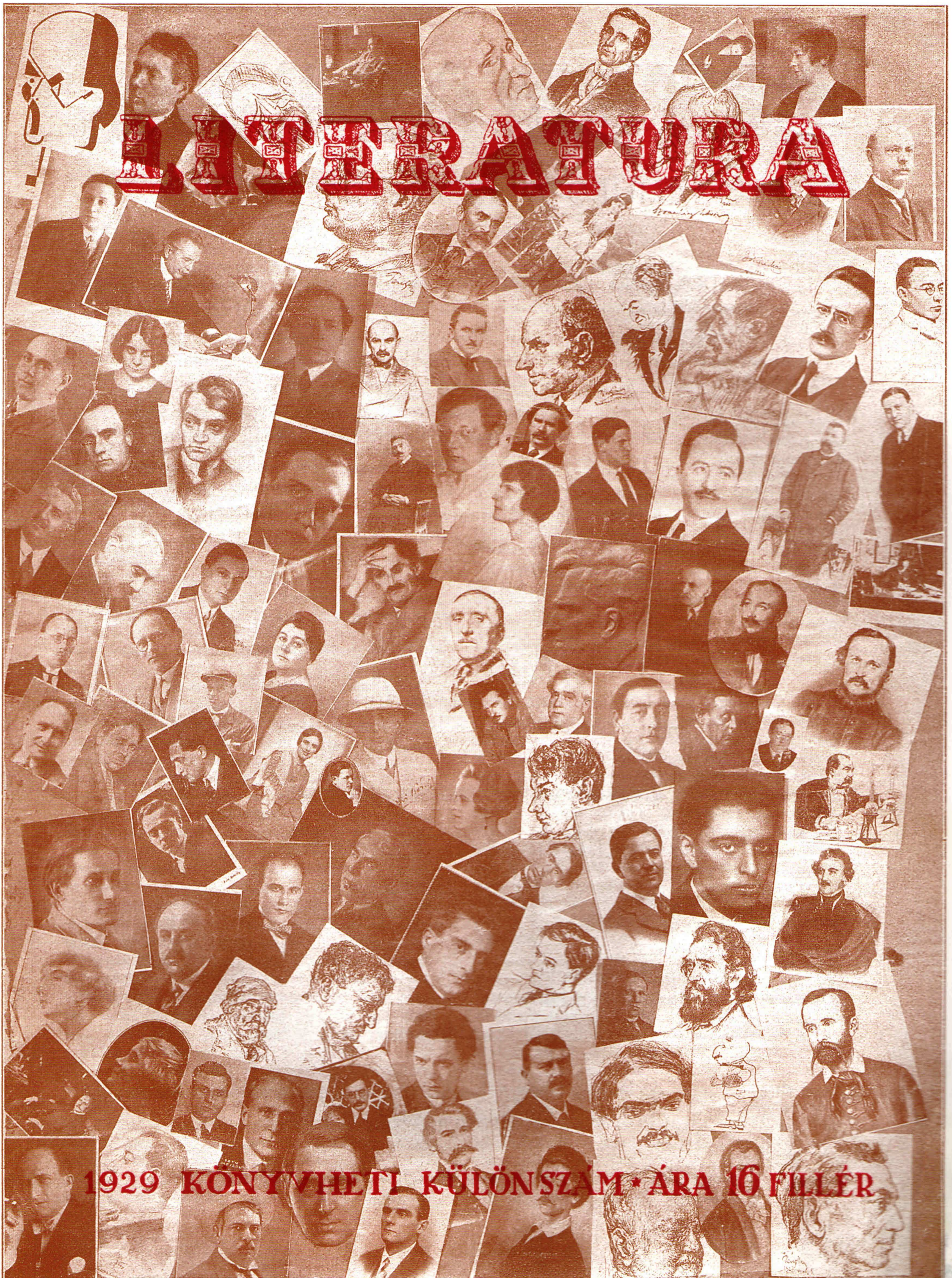


LITERATURA



1929 KÖNYVHETI KÜLÖNSZÁM ÁRA 16 FILLÉR

A Magyar Könyvnap

Tervezet

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének 1927. évi miskolci nagygyűlése elé terjesztette

SUPKA GÉZA dr.

A mai Magyarországon, annak a következtében, hogy a magyarok millióit elszakították tőlünk, tagadhatatlanul bizonyos krízis uralkodik a könyvirás, a könyvkiadás és a könyvvásárlás terén. Az olvasók megfogyatkozott száma mellett a kiadók csak bevált magyar és külföldi írókkal mernek rendszerint a közönség elé lépni: új írók bevezetésének a rizikója és költsége, a legjobb esetben is várható kis példányszám mellett nem igen fizeti ki magát. Ennek a helyzetnek az eredménye az, hogy új írók nem bukkanak fel, az irodalom elsatnyul, sokat emlegetett kulturfölényünk apránként, de szemelláthatólag lemorzsolódik. Viszont a könyvvásárlás terén is tagadhatatlan a krízis. A közönség vásárlóereje hihetetlenül lecsökkent a súlyos közszolgáltatások terhe alatt; az új vásárlórétegeket, amelyek régebben évről-évre feltolódtak, most a legkülönbözőbb sportok vonják el az olvasástól; s bár ez a tény bizonyos mértékben helyeselhető, viszont nem szabad odáig fajulnia, hogy az ország jövője, a szellemi felfegyverzettség szenvedjen miatta.

A krízis tehát tagadhatatlanul megvan. Mivel azonban a legsúlyosabb és legkomolyabb nemzeti érdekek parancsolják azt, hogy a magyar könyv tovább éljen és hirdesse a határainkon túl is azt, hogy élni akarunk, mert az élethez jöjünk van, ennél fogva meg *kell* találnunk az eszközöket is, amelyekkel ezt a krízist legyőzzük.

Lapidáris igazságot mondok, ha azt állítom, hogy a könyv krízisének egyetlen hatékony gyógyszere az, ha újabb meg újabb könyvvásárló tömegeket teremtünk a magyar földön s ha lehet, az egész magyarság között is. Magyarországon hihetetlenül kevés ember olvas. Ha a napilapok olvasóitól eltekintünk, nem hiszem, hogy Magyarország nyolcmillió lakosa közül egy-két százezer embernél több akadjon, aki állandóan vásárol könyveket s évi büdzséjének egy részét erre a célra szenteli. És egészen bizonyos az, hogy vannak egész társadalmi rétegek, és van sok ezer falu, amelyekben egész éven át nem vesznek egyetlen új könyvet sem.

Évek hosszú során át szerzett tapasztalatom szerint mondom, hogy ebben nem is annyira ezek a társadalmi rétegek és ezek a falvak a hibásak, hanem a magyar könyvelőállítás és terjesztés szervei, amelyek csak igen kis mértékben látják be azt, hogy 1. az olvasóközönséget fel kell nevelni magunknak, 2. tehát ezért fel kell kutatni a legelrejtettebb zugokban is, 3. folytonos

és ügyes propagandával ébren kell tartani benne a tudatot, hogy kötelessége önmagával, karrierjével, családjával és hazájával szemben az, hogy folyton olvasson, művelődjék s hogy segítsen a mai adott helyzetben a magyar könyvet, kulturális kapcsolataink épentartásának egyetlen fegyverét fenntartani. Egy jó magyar könyv többet ér ezer szónoklatnál és millió jelvéynél!

Amióta 1564-ben az első »Messkatalog« megjelent, azóta minden valamirevaló könyvkiadó és könyvkereskedő tisztában volt vele, hogy a nyomtatott betű a legkevésbé nélkülözheti a nyomtatott betű propagandáját s ezért azt látjuk, hogy a külföldön hatalmasan fellendült, külön tudománnyá vagy művészetté lett a könyvreklám mindenfajta formája. Nálunk mintha kissé nehezebben tört volna utat magának ez a felismerés s bizony igen sok kiadó a saját bőrén kénytelen annak az igazságát megismerni, hogy még a legjobb könyv is néma gyerek, s hogy a terjesztésére majdnem annyi költséget kell bizonyos körülmények között szánni, mint az eladására.

A hirlapi, a plakátos, a füzetes, a rajzolt, a waschzettlis és a körleveles propaganda kitűnő szolgálatokat tehet ott, ahol egyes művek vagy sorozatok elhelyezéséről van szó. Ott azonban, ahol egészen új vásárlóközönséget kell teremteni, ahol a meglévőt a letargiájából kell felrázni, ahol a könyvkrízist a gyökerében kell megtámadni, ott ezek az eddigi eljárások csak kevésbé hatékonyak; gondoskodnunk kell olyan egyetemes, elemi erejű propagandakampányról, amely tartósan és maradandóan, de egyszersmind emlékezetesen és mély benyomást is téve, juttassa eszébe a magyar millióknak, hogy mi a kötelességük.

Japánban ösidők óta divatban volt az u. n. virágnapok rendezése, amely napokon az emberek és a gyerekek tudatába belevitték a virágok szeretetének érzését. Ennek a szokásnak a nyomán került fel Európában a különböző »napok« rendezésének az ötlete is. Rendeztek virág- és madárnapokat. Ezeket utóbb a jótékony intézmények: elsősorban a Gyermekliga vette át nálunk és az u. n. *tire-lire*-rendszerrel most már meglehetősen sűrűn találkozunk az uccáinkon. Ezeknek a vállalkozásoknak a propagandasztikus ereje, főként eleinte, meglehetősen nagy volt; ellenben két súlyos, szervi hibában szenvednek: 1. a közönség áldozatáért semmit sem nyújtanak, 2. las-

sanként teljesen sablónos, unalmas, egyhangu pumpolásokká szürkültek el.

Amikor a *Literatura* nemrégiben felvetette a *könyvnap* eszméjét, természetesen tisztában volt úgy az ilyen vállalkozások propagatív erejével, mint pedig azzal, hogy az említett hibákat messze el kell kerülnie. Igenis, szükségünk van az év 365 napja közül egy olyan napra, amelyen Magyarországon, lehetőleg a legkisebb falvakban is, mindenkit villámcsapásként érjen a magyar könyv gondolata; de másrészt ne terhes, és főként ne unalmas formában kerüljön szembe ezzel a gondolattal.

Szerencsénkre éppen amikor ezen a könyvnap eszméjén törtük a fejünket, akkor érkeztek az első hírek Itáliából egy ott megszervezendő hasonló intézményes propagandanapról, a *festa del libro*-ról. Olaszországban is súlyos krízis dúl a könyv körül: az 1914-ben megjelent 11.523 könyv helyett csupán 6066 könyv jelent meg 1926-ban, de volt a háború után esztendő, amikor csak 5401 új könyv látott napvilágot Itáliában. A könyvek átlagos maximális példányszáma sohasem haladja meg az 5000-et, igen sok könyv pedig ezen alul marad. Az írók, úgy mint nálunk, éheznek, vagy más pályákra térnek; a tőke visszavonult ettől a kevésbé lukratív mesterségtől, szóval az olasz könyv is, ép úgy mint a miénk, ebek harmincadján van.

Ezt a helyzetet ismerte fel Corradini szenátor, amikor vagy egy évvel ezelőtt a *festa del libro* indítványát felvetette, amelyet Pietro Fedele közoktatásügyi miniszter, a kérdés mély kulturális, nemzeti és közgazdasági jelentőségét felismerve, nyomban magáévá tett. Azóta folytak az előkészületek s most május 15-ikén le is zajlott az első olasz könyvnap.

Ennek az olasz kezdeményezésnek az eredményeit hasznosítva, de természetesen a magyar viszonyok külön igényei alapján, kívánnók a következőkben a könyvnap intézményét nagy keretekben előre felvázolni.

I. Szervezés

»Kezdetben volt a bizottság« — ettől a biblikus axiomától természetesen ezuttal sem lehet eltérnünk, főként Magyarországon nem. Hogy azonban az ilyen bizottságosdinak copfos formáját elkerüljük, kívánatos lenne, ha annak az élére olyan egyéniség kerülne, aki benne is van az írás mesterségében, társadalmi súlya is van, de amellet nem nyomja el egyéb hivatalos teendőinek a légiója. Az ilyen egyéniség társadalmi pozíciójánál fogva is — ha vállalja — nagy szolgálatokat tehet a magyar könyv ügyének, amelyet — ismételjük — nem tekintünk csupán a magyar könyvkiadók és könyvkereskedők ügyének, nem is csupán a kihalásra ítélt magyar íróknak, hanem a nemzeti önfenntartás és az elszakadt magyarságnak a magyarság számára való megmentése ügyének.

Az elnökség egyik tagjául természetesen a

közoktatásügyi minisztert gondolnám, aki a rendelkezésére álló hivatalos apparátussal bizonyára hathatósan előmozdítaná ennek a komoly nemzeti feladatnak a sikerét.

A tulajdonképpen való szervezőmunka egy *vezetőbizottság* vállán nyugodnék, amelyben írók, újságírók, könyvbarátok, könyvkiadók és könyvkereskedők képviselőket találnának.

Ez lenne a budapesti, centrális vezetőszer, amelyhez azonban minden vidéki centrumban, a helybeli kulturális és társadalmi élet vezető egyéniségeinek bevonásával *helyi bizottságok* alakulnának, amelyeknek egy-egy bizalmi embere, lehetőleg az ottani *irodalmi vagy muzeumi társaságok* titkára állandó, szoros nexusban állana a budapesti centrummal. Ez a centrum nem taxatív rendszabályokat ad ki a helyi bizottságoknak, hanem lehetőleg azok szabad iniciatívájára bizza, hogy az ott adott kulturális, művészeti lehetőségek, kulturhistóriai előzmények és egyéni körülmények s a helyi sajtó bekapcsolásával hogyan gondolják az ottani könyvnap megrendezését.

II. A célok

E bizottságok közös célja az, hogy az évnek egyik napján, lehetőleg a tavasz vége felé, az iskolai év befejezte előtt néhány héttel, az ország minden városában és falujában *könyvnap* rendeztessék, amely — úgy ahogy ezt a célt a *Literatura* is kitűzte önmaga elé — az írókat és a közönséget közvetlen kontaktusba hozza egymással, hogy ezen a napon egyszer egy évben a könyvírás és a könyvkiadás művészete is kimenjen az uccára, és pedig ingujjban, közvetlen, bohém formában. Legyen ez a nap a könyv ünnepe, nemzeti műveltségünk manifesztációja, legyen ez a nap a könyv, a tudás, a kultúra ünnepe, amely ünnepnap közvetlenül és évről-évre megismétlődően, mindenkor eredeti, friss, mulatságos és érdekes formák között hívja fel a magyarság figyelmét a könyv fontosságára a nemzet jövője szempontjából. Legyen ez a nap azonban egyuttal mérlegvonás is: a magyar írók, könyvkiadók és könyvkereskedők mesterségbeli tudásának nemes versenyre serkentő vizsganapja, amelyen a közönség évről-évre megállapíthassa, hogy mit alkotott az ő kedvenc írója, minő új írói értékek merültek fel az év során; állapítsák meg a kiadók egymásról ezen a napon, hogy mindenikök a maguk adott keretei között mennyivel vitte előbbre a magyar könyv dolgát; s a könyvkereskedők az erre a napra kifejlődő értékes versengésben tanuljanak ritmust, új stílusokat, új terjesztési lehetőségeket.

A könyvnapkal kapcsolatban, annak állandó szervezésként ki kell hogy fejlődjen a könyvkiadók és könyvkereskedők új klubjának égisze alatt egy *könyvpropagandisztikus intézet*, amely állandóan foglalkozik a következő év könyvnapjainak megrendezési részleteivel, de egyébként is figyelemmel kíséri a könyvpropaganda külföldi fordulóit és hazai lehetőségeit, s e részben, ha hozzá-

fordulnak, tanáccsal szolgál a hazai könyvkereskedelemnek.

A könyvnap egyuttal alkalmul szolgál arra, hogy az azt megelőző héten az összes hírlapok behatóan foglalkozzanak a magyar könyvkultúrával.

A közoktatásügyi miniszter hozzájárulásával és rendeletére ezen a héten az állam és a városok minden iskolájában az oktatók egy vagy több órát szenteljenek a magyar könyv propagandájának; magyarázzák meg a gyermekeknek, hogy mit jelent a könyv az ő életrealitásuk szempontjából. Tanítsák meg a gyereket arra, hogy otthon állítson fel magának egy kis polcot, s ott, mint valami oltáron, becézze a legjobb barátját, a könyvet; gyűjtse fel a kedvenc íróit. Tanulja meg, hogy a könyvet szeretni kell, mert a könyv ezerszeres kamattal fizeti vissza ezt a szeretetet.

Szolgáltasson ez a könyvnap egyuttal a külföld felé és elsősorban a határainkon kívül élő magyarság felé bizonyoságot arról, hogy vagyunk, hogy az életosztón újra él bennünk. Ha lehet, rendezzenek ők is ugyanezen a napon hasonló könyvünnepet, hogy ezen a napon nagy kulturális egységben dokumentáljuk a világ előtt együvé tartozásunkat, hogy az elnémuló harangok újra megkonduljanak ezen a napon, s főként hogy az ott most felnövő gyereksereg, amelynél komoly veszély fenyeget, hogy elveszítjük őket a magyar kultúra számára, érezze át ezen a napon, hogy a határokon túl még csendül a magyar szó, s hogy őt ehhez a szóhoz nagy kulturális és érzelmi kapcsolatok kell hogy fűzzék.

A könyvnap szolgáltasson alkalmat arra, hogy az iskolákban felfrissítsük a *juvalomkönyvek* régi szép szokását. De egyuttal arra is szolgáljon alkalmul, hogy gondoskodjunk róla, hogy az elszakított területeken is megjelenhessenek olyan magyar könyvek, amelyeket iskolai jutalmakul ki lehessen az ottani magyar gyerekek között osztani. Talán akad egy magyar *De Amicis*, aki művészi formában és politikai szempontokból nem kifogásolható módon adja tudtára a határainkon belül és kívül élő gyermekeknek azt, hogy ők egymás testvérei, akiknek soha, de soha nem szabad egymástól elszakadniok.

E főbb célkitűzéseken kívül vannak a könyvnapnak egyéb, könyvtechnikai céljai is, ezeket e tervezet későbbi folyamán esetenként kívánnám feltárni.

III. A pénzügyi kérdések

A magyar könyvért indulunk harcba; már pedig minden háborúnak Montecuccoli óta tudvalevőleg három előfeltétele van: a pénz, a pénz és harmadszor is a pénz.

Ismétlem, nem akarunk a különböző gyűjtőnapok ősi hibájába, az ellenszolgáltatás nélkül való pumpolásba esni. Nem szabad a közönség áldozatkészségéhez úgy fordulni, hogy annak fe-

jében ne adjunk méltó ellenszolgáltatást. E részben főként az első könyvnap okoz gondot, mert hiszen a továbbiakhoz már mindig áll bizonyos tőke rendelkezésre.

Egyelőre hat olyan fontosabb forrást tudok megnevezni, amely a közönség komolyabb megterhelése nélkül és sohasem ellenszolgáltatás nélkül, megteremtheti a szükséges propaganda-alapot.

1. A könyvnapot megelőző héten az ország minden színháza egy vagy több előadást rendez tisztán magyar írók műveiből. Ezek az előadásokon, felvonás közben, egy-egy neves író vagy kritikus rövid beszédet tart a közönséghez, amelyben felhívja a figyelmét a könyvnapra és a könyv jelentőségére. Ezeknek az előadásoknak a jövedelméből természetesen a színházak és a színház megkapják a maguk teljes illetőségét. De a szerzők lemondanak ennek az estének a tantiemjéről a könyvnap javára: hiszen más formában, eladott könyv formájában bőséggel visszatérül nekik ez a veszteség.

2. A könyvnapot megelőző héten mindenütt, kaszinókban, egyesületekben *mükedvelők és dalárdák* bevonásával magyar írók műveiből előadásokat tartanak. A nyers költségek levonásával, ezeknek az előadásoknak a tiszta jövedelme a könyvnap propaganda-alapjává.

3. A könyvnapon diákok az uccákon *bonokat* árúsítanak, amelyek a bon tulajdonosát feljogosítják arra, hogy az ország bármely könyvkereskedésében az egész év folyamán bármikor, ezen bon ellenében, annak megfelelő értékben 10%-os engedménnyel vásárolhasson könyvet.

4. A könyvnap vezetőbizottsága erre a napra emlékfüzetet ad ki, amelybe az ország legjobb nevű írói irnak. Ezt a füzetet kioszkokban, vasutakon, természetesen könyvkereskedésekben és az uccán diákok árúsítják. A füzet jövedelme a könyvnapé.

5. A lejjebb ismertető keretek között a könyvnapon a fővárosban és a vidéken szerencsejátékok (lotto és karikadobás) rendezendők, amelyeknek kizárólag könyvdijaik lennének. A szükséges könyvanyagot a kiadók és kereskedők hiteleznek, ami kedvező alkalom lenne arra, hogy bár még el nem évült, de mégis pincébe került stokkjaikat megmozgassák. (Tessék elgondolni, minő gyümölcsözetlen tőkék fekszenek ezekben a halott könyvhalmozokban, amelyek most egy csapásra életet kapnának. Egyuttal sok méltánytalanul elfelejtett író és könyv is megülhetné a feltámadást ezen a napon.)

6. Megfelelő kiállítás helyiségekben, könyvszalonokban a könyvnapra irodalmi kiállításokat kellene rendezni: írók autogrammjaiból, karikatúráiból, emléktárgyaiból, jelentős művek eredeti kézírataiból, stb. Ezeket a tárgyakat a könyvnap estéjén nyilvánosan elárverezik: a befolyó jövedelem a könyvnap propaganda-alapjává.

Egyéb pénzügyi vonatkozásai a könyvnapnak a következők lehetnének:

1. A könyvnapot megelőző héten, lehetőleg az oktatószemélyzetnek fent említett előadásával kapcsolatban gyűjtést kellene rendezni az iskolai könyvtárak kiépítésére.

2. Városi hivatalokban ezen a héten perselygyűjtést kellene rendezni a városi könyvtárak kiépítésére.

3. Közhivatalokban ezen a héten perselygyűjtést kellene rendezni vándorkönyvtárak szervezésére.

4. A könyvhéten arra alkalmas előadótermekben neves írók előadásokat tartanak; a befolyó tiszta jövedelem a propagandát illeti.

5. A könyvnapon és az azt megelőző napon a könyvesboltok, a kioszkok és a vasuti könyvesbódék 10%-os árengedménnyel árusítják a magyar könyveket.

6. Ezen a két napon a vasuti állomásokon diákok árusítanak könyveket. A tiszta jövedelem a helyi könyvpropaganda-alapot illeti.

7. A könyvnapon, ha az ünnepre is esnék, ki kell járni a könyvkereskedések számára a nyitvatartási engedélyt; a könyvkereskedők ezzel szemben aznapi forgalmuk 10%-át beszolgáltatják a propagandaalapot.

IV. A könyvnap

A könyvnap, amelynek megrendezéséhez a közoktatásügyi miniszter a belügyminiszternek és a helyi hatóságoknak nem csupán az engedélyét, hanem — a kérdés komoly nemzeti érdekét tekintve — egyuttal messzire menő jóindulatu támogatását is kikéri, úgy rendezendő, hogy az jelentős nemzeti és népi ünneppé avatódjék, esetleg a külföldiek számára is érdekes látványossággá.

A) A vásár

Az ünnep gerincét a *festői könyvvásár* teszi ki, amely a városnak lehetőleg valamely csendesebb terén, amennyire lehetséges, történelmi épületek vagy természeti szépségek keretében folyik le.

A vásáron minden kiadó és könyvkereskedő, továbbá minden, az irással vagy újságírással kapcsolatos vállalat részt vehet, a propagandaalap javára fizetendő csekély járulék fejében. És pedig részt vehet egyszerűbb, de művészi dekorált *polccal, álvánnyal, tolóskocsival, ponyvasátorral, bódéval vagy pavillonnal*. Kívánatos lenne, ha a nagyobb cégek megfelelően diszes *nagy reklámkocsikat* — élőképekkel és könyveladással — járatnának ezen a napon úgy a városokban mint a falvakban. Igen nagy súlyt kell természetesen mindezeknek a szabad ég alá tervezett elárúsítóhelyeknek a művészi kiképzésére fektetni.

(Ezzel kapcsolatban a könyvnapot megelőző héten *vándorvásárok, ponyvavásárok* járnak be — országos terv szerint — a falvakat, úgyhogy legalább az év egy napján olyan helyen is legyen könyveladás, ahol máskülönben a könyvnek a hírért sem ismerik.)

A könyvnap reggelén katonazene vagy régi *festői jelmezbe öltözött kürtös heroldok* hívják

fel a figyelmet a nap jelentőségére. Diákok, cserkészek felvonulásai is ezt a célt szolgálják.

A könyvvásár területén a reggeli órákban a *politikai hatóság* képviselője megnyitja a vásárt és utána egy-egy író, színész vagy színész előadást tart a könyv gondolata körül.

A könyvvásár területén diákok, külön bódékban, *iskoladramákat* játszanak; ismert írók *konferanszokat* tartanak s utána autogrammok adnak; minden vidéki vásár, ennek keretében, a *helyi sajátosságokat, kulturhistóriai adottságokat, kuriozitásokat*, híres, ott született íróinak bevonásával öleli fel.

A vásáron a *szervezők maguk* is megjelennek.

Hisszük, hogy akad 10—20 város, amely eredeti, művészi módon tudja majd a maga könyvnapját megülni.

A vásár keretén belül, nagyobb bódékban *könyvlutrit és karikadobó játékot* engedélyez a pénzügyminiszter, amelyekben olcsó betétekkel értékes könyveket nyerhet a közönség.

B) A vásáron kívül

A könyvnapot megelőző héten minden könyvesbolt, kioszk és vasuti könyvesbódé diszes *laborum-zászlót* akaszt ki, a könyvnap dátumával.

A könyvnapot megelőző héten a könyvkereskedések *kirakatversenyeket* rendeznek.

Ugyanezen a héten a helybeli *muzeumok* és *könyvtárak* magyar írói vagy könyvkulturális kiállítást rendeznek.

Ezen a héten, lehetőleg magán a könyvnapon *magyar írók előadásokat* vagy előadássorozatokat tartanak irodalmi kérdésekről.

Arra alkalmas könyvesboltok a könyvnapon *kiállítást* rendeznek antikvár- és modern könyvekből, kéziratokból, metszetekből, írókat ábrázoló képekből és karikatúrákból, a szerzők kézzel ellátott kiadásokból, primkiadásokból, eredeti szerzői kéziratokból, írók emléktárgyaiból. A kiállításon természetesen napközben is lehet árusítani, este pedig árverés folyik le.

A könyvnapon minden író a saját kiadója boltjában autogrammokot ad.

*

Nagyjából így gondolnám el az első könyvnap konturjait. A következő években aztán már könnyebb a feladat, mert a már meglévő propagandatöke segítségével a hírlapi propaganda is könnyebben beállítható a könyvnap szolgálatába.

En őszintén hiszem, hogy ez a könyvnap, ha becsületesen szolgálja azt a kitűzött célt, hogy a magyarság lelkébe belevigye ezt a nagy elvet, hogy

szeressük a könyvet,

akkor nem csupán a kiadók és könyvkereskedők nehéz helyzetén fog lendíteni, nem csupán a magyar írók krízisének segít át, hanem egyuttal a magyar jövő sorsát is segít újra megalapozni: hatalmas lépéssel visz majd előre a magyar kulturális integritás megteremtése felé!